...::KENT AKADEMİSİ | URBAN ACADEMY

Volume: 19 Issue: 2 - 2026 | Cilt: 19 Sayı 2 - 2026

ARTICLE INFO | MAKALE KUNYESI

Article Type: Research Article | Araştırma Makalesi
Received Date | Gönderilme Tarihi: 13.09.2025
Accepted Date | Kabul Tarihi: 18.02.2026
Published Date | Yayın Tarihi: 00.00.0000

CITATION INFO | ATIF KÜNYESİ

Baksi Mazlum, S., Kaçar, A. D. (2026). Müze Temalı Çocuk Kitaplarının Kültür Aktarımı ve Mekân Deneyimi Bağlamında İncelenmesi, *Kent Akademisi Dergisi*, *19*(2):1-20. https://doi.org/10.35674/kent.1717988

Müze Temalı Çocuk Kitaplarının Kültür Aktarımı ve Mekân Deneyimi Bağlamında İncelenmesi

Examination of Museum-Themed Children's Books in the Context of Cultural Transfer and Spatial Experience

Seda BAKSİ MAZLUM[1], Ayşe Duygu KAÇAR[2]

Öz

Kültürel mirasın sergilendiği, korunduğu ve aktarıldığı önemli mekânlar olan müzeler, çocuklara somut ve somut olmayan mirası deneyimleme ve öğrenme imkânı sağlarlar. Bu amaca hizmet eden deneyim ve etkileşim odağındaki müze temalı çocuk kitapları da miras aktarımına yönelik önemli araçlardır. Çalışma bu kapsamda, kültürel miras mekanlarından olan İstanbul Arkeoloji Müzesi ve Anadolu Medeniyetler Müzesi'ni etkinlikler ile gezme amacında yapılmış olan 'Osman Hamdi Bey'in Hazinesi/ İstanbul Arkeoloji Müzeleri ve Anadolu'da Bir Zaman Makinesi/ Anadolu Medeniyetler Müzesi' kitapları üzerinden mekânlara yönelik deneyim sunan anlatımlar ile kültürel aktarımların kavramsallaştırma yaklaşımlarını, analiz etme amacındadır. Somut ve somut olmayan kültürel mirasın aktarımını sağlayan eserlerin incelenmesinde, nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Kitaplarda, kültürel miras yapılarına, hikâyelerine ve eserlerine dair mekânı algılatma ve öğretme yöneliminde kullanılan ifadeler, yazılı ve görsel betimlemeler üzerinden değerlendirilmektedir. Sanal müze deneyimi ile kitaplarda mekân deneyimi sunan ifadeler, kitap-eser-mekân ilişkileri üzerinden analiz edilmektedir. Eserlerin anlatım dilindeki farklılıklar ile aktif şekilde öğrenmeyi sağlayan etkinliklerin bellek inşası ve kültürel aktarım üzerindeki etkisi ele alınmaktadır. Bu bağlamda, çocuklara yönelik kültürel miras mekânlarına farkındalık kazandırma amacıyla hazırlanan müze etkinlik kitaplarının kültür aktarımı üzerindeki etkisi değerlendirilmektedir. Söz konusu kitapların aktarım dilinde, çocukları doğrudan hedef alan, algılanabilir ve güçlü bir anlatım kullanılarak miras mekânlarına yönelik farkındalık oluşturulduğu ve bu yolla aktarım sürecine katkı sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulguları, etkinlik temelli ve çocuk merkezli kurgulanan bu kitapların, kültürel miras bilgisini hem bilişsel hem de duyuşsal düzeyde daha kalıcı hâle getirme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu tür kitapların, çocukların miras mekânlarını yalnızca "ziyaret edilen yerler" olmaktan çıkararak, kendilerini özne olarak konumlandırabildikleri bir öğrenme ortamına dönüştürdüğü belirlenmiştir. Bu sonuçlar, müze etkinlik kitaplarının tasarımında anlatım dili, etkinlik türleri ve çocuk katılımını önceleyen bir yaklaşımın, kültür aktarımının niteliğini artırmada belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Müze Deneyimi, Etkileşimli Anlatı, Mekânsal Temsil, Betimsel Analiz

ABSTRACT

Museums, which are important venues, where cultural heritage is exhibited, preserved and transmitted, offer children opportunity to experience and learn about tangible and intangible heritage. Museum-themed children's books that focus on experience and interaction also serve as significant tools for the transmission of heritage. The study aims to analyze the conceptualization approaches of cultural transmission through narratives offering experiences related to spaces, using the books 'Osman Hamdi Bey's Treasure / Istanbul Archeology Museums and A Time Machine in Anatolia / Anatolian Civilizations Museum', which were created to guide visits with the aim of taking children on guided tours of cultural heritage sites such as the Istanbul Archaeological Museum and the Museum of Anatolian Civilizations. Descriptive analysis, a qualitative research method, was used in examining the works that facilitate the transmission of tangible and

[1] **Sorumlu Yazar:** Öğr. Gör. Afyon Kocatepe Üniversitesi, smazlum@aku.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2170-6531

[2] Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, adkacar@ogu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6561-7517

Bu makale, yazarın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde yürütülmekte olan "Çocuklarda Kültürel Miras Bilincinin Geliştirilmesine Yönelik Model Önerisi" adlı tezinden üretilmiştir.

intangible cultural heritage. The expressions employed in the orientation of perceive and teaching the space about cultural heritage structures, stories, and their artifacts are evaluated through written and visual descriptions. With the virtual museum experience, expressions that offer space experience in books are analyzed through book-work-space relations. Furthermore, the study discusses how differences in narrative style and the inclusion of activities that promote active learning influence memory construction and the process of transmission. In this context, the impact of museum activity books designed to raise children's awareness of cultural heritage sites on cultural transmission was evaluated. It was concluded that the narrative language of these books, targeting children with accessible and engaging expression, contributes to building awareness of heritage spaces and effectively supports the transmission process. The findings show that these activity-based, child-centered books tend to make cultural heritage knowledge more lasting for children at both cognitive and emotional levels. They also indicate that such books move heritage sites beyond being merely "places to visit" and turn them into learning environments where children can see themselves as active participants. Overall, the results suggest that using clear language, selecting appropriate activity types, and prioritizing children's participation are key factors in improving the quality of cultural transmission in the design of museum activity books.

Keywords: Cultural Heritage, Museum Experience, Interactive Narrative, Spatial Representation, Descriptive Analysis

GİRİŞ

Bir toplumun belleğini ifade eden kültürel mirasın sürdürülebilirliğine dair önemli görevi, kimliğinin yansıması olan kültürünü benimseyerek, kültür aktarımını sağlamaktır. Bu bağlamda kültür aktarımını sağlayan sürecin gerçekleşmesi, bireylere erken yaşlarda kültürel miras kavramının aşılanması ile mümkün görünmektedir. Kültürel mirasın taşıyıcısı olan çocukların erken yaşlarda bu değerlere ait kavramlarla tanışmaları, kendi kültürel kimliklerinin oluşumunu sağlayarak evrensel değerler konusunda da bilinçlenmelerine katkı sağlayacaktır. Çocuklar için kültürel miras sadece geçmişin izlerini taşıyan bilgi yığını olmamakla beraber kimliklerinin, aidiyet hislerinin ve hayal dünyalarının önemli bir kaynağıdır. Bu bağlamda müzeler ise kültürel miras bilincinin oluşturulup, şekillendirildiği ve deneyimlendiği eğitim ve kültür mekânlarıdır.

Kültürel miras; bir toplumun geliştirdiği gelenekleri, uygulamaları, yerleri, sanatsal ifadeleri, objeleri içeren nesilden nesile aktarılan yaşam biçimi olarak tanımlanmaktadır (ICOMOS,2002). Bu kavram bir toplumun kimliğini oluşturan somut ve somut olmayan kültürel unsurları içermektedir. Somut olmayan kültürel miras, insanlığın tarih boyunca kuşaktan kuşağa aktararak canlı tuttuğu edebiyat, sanat, şölen, bilgi ve becerilerinden meydana gelen ortak belleğidir (Yakıcı, 2013; Değirmenci & Köşlük Kaya, 2020:22). Somut miras ise, bu kültürel üretimlerin gerçekleştirilmesine olanak sağlayan ya da bu üretimleri temsil eden, farklı tür ve ölçeklerdeki fiziksel mekân ve yapılardan oluşmaktadır (Değirmenci & Köşlük Kaya, 2020: 22).

Kültürel miras bilinci, bireylerin sahip oldukları kültürün elemanlarını tanıması, geçmiş ve gelecek kavramlarını bugünü anlayarak düşünmesi ve bunları içselleştirmesi olarak tanımlanabilir (İlhan, 2012; Sivri Gökmen & Öztürk, 2019: 4). Bu anlamda kültürel mirasın bilinçlenme süreci, bireylerin miras değerlerini tanıması, bu değerleri içselleştirmesi ve onlara ilişkin koruma ile katılım yollarını keşfetmesiyle yakından ilişkilidir (Gültekin & Uysal, 2018: 2056). Bu bireysel bilinçlenme süreciyle bağlantılı olarak, kültürel mirasın korunması ve yeni nesillere aktarılmasında müzelerin ayrıcalıklı bir işlevi bulunmaktadır (Bülbül, 2016: 2). Müzeler, kültürel miras değerlerini koruyan, sergileyen ve gelecek nesillere aktaran önemli mekânlar olarak bu sürecin kurumsal ve mekânsal boyutunu oluşturmaktadır. Bu işlevselliği üzerine müzeler bellek mekânları olarak kabul edilmektedir. Bellek mekânları geçmişin izlerini taşıyan, toplumsal hafızanın canlı tutulduğu ve kültürel kimliğin şekillendirildiği yerlerdir. Nora'ya göre hafıza; bayramlar, amblemler, anıtlar ve anma törenleri ile övgü söylevleri, sözcükler ve müze mekânları içinde ortaya çıkar ve insanların iradesine bağlı olarak en çarpıcı simgeler bu alanlarda görülür (Nora, 2022: 9). Nora, "hafıza mekânı"nı, insanların iradesiyle ya da zamanın işleyişiyle herhangi bir topluluğun ortak hafıza malına ait simgesel öge hâline getirdiği, maddi ya da fikrî düzendeki her anlamlı birim olarak yorumlamaktadır (Nora'dan akt. Evciman, 2022: 3).

Müze, tarih ile kurduğu güçlü bağ ve mekânsal niteliği nedeniyle birçok kuramcı tarafından belleğin somutlaştığı bir alan olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, müzede sergilenen nesneler yalnızca

estetik ya da bilgi taşıyan objeler değil, aynı zamanda hatırlamayı tetikleyen aracı unsurlar olarak görülür. Tarih ile mitoloji arasında yer alan anlatılar üzerinden de tartışıldığı gibi, nesne ile hafıza arasındaki bu ara bölge, müze mekânının kendisini tanımlayan temel düzlemlerden birini oluşturmaktadır (Savaş, 2005 :5).

Geçmişle kurulan bağı ifade eden bu mekânlar, ortak temsil hâline gelen kimliğin ve toplumsal anlatıların sürdürülmesi için bilinçli bir sürecin ürünü olarak ortaya çıkar ve bu süreç içinde anlam kazanır. Bellek mekânlarının yalnızca tarihsel izleri saklayan değil, aynı zamanda kurumsal ve kentsel ölçekte kimlik ve aidiyet duygusunu besleyen yapılar olduğu, farklı bağlamlarda yapılan çalışmalarla da ortaya konmaktadır (Eren, Yorulmaz ve Eren, 2023; Ünlü, 2017). Bu çerçevede, bellek mekânları olan müzeler sadece eserlerin sergilendiği yerler olmaktan ziyade, bireysel ve toplumsal belleğin inşa edildiği, korunduğu ve yeni anlamlar kazandığı önemli ortamlardır. Bellek mekânları kavramının somut örnekleri olarak müzeler, geçmişle kurduğumuz ilişkiyi derinden etkilemekte ve kültürel kimliğimizin şekillenmesinde aktif rol oynamaktadır.

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü (2025) müzeyi; toplumun yararına faaliyet gösteren ve onun gelişimini hedefleyen, insanlığın hem somut hem de soyut kültürel mirasını bilimsel yöntemlerle ortaya çıkarıp inceleyen, bu mirası değerlendiren, koleksiyonlar oluşturarak koruyan, tanıtan ve çeşitli sergilerle kamuya sunan, aynı zamanda eğitimsel ve estetik katkılar sağlayan, kâr amacı taşımayan sürekli kurumlar olarak tanımlamaktadır. Müzeler, farklı nesilleri bir araya getirerek kültürel mirasın aktarılmasını sağlar. Özellikle çocuklara ve gençlere yönelik düzenlenen etkinlikler, onların geçmişle bağ kurmalarına ve kültürel kimliklerini geliştirmelerine yardımcı olur. Çocukların öğrenme süreçlerine katkı sağlayan bu mekanlar etkileşimleri aktif hâle getiren yöntemlerle çocukların dünyasında daha anlamlı yer bulmaktadır. Yapısal olarak taşıdıkları anlam dolayısıyla müzeler, çocuk ziyaretçilerin aktif öğrenme süreçlerine katkı sağlayacak ve etkileşim hâline geçirecek anlamlandırmalara imkân tanımalıdırlar. Bu noktada etkileşim sürecine eşlik eden müzelere dair çocuk kitapları, çocukların müzelerdeki anlamlandırma ve öğrenme pratiklerini desteklemektedir. Çocuk kitaplarında metin ile görsel unsurlar arasındaki ilişki, okuma sürecini daha etkileşimli hâle getirebilir. Bu kitaplara müzelerle ilgili yaratıcı etkinliklerin eklenmesi ise çocukların müze deneyimine daha bilinçli ve etkin bir şekilde hazırlanmasına katkı sağlar (Dinç & Veryeri Alaca, 2020: 2).

Müze-eser etkileşimi fiziksel mekânda genellikle sınırlı çerçevede gerçekleşir. Bu sebeple müze gezisi odağında kurgusal olarak gerçek mekâna gönderme yapan kitaplar çocukların bireysel deneyim sağlamalarına herhangi bir sınır olmaksızın olanak sağlar. Müze ziyareti öncesi, esnası ve sonrasında da bu kitaplar sayesinde öğrenme süreci süreklilik arz eder. Müzelerle ilgili resimli kitaplar, anlatımı kişiselleştirme seçenekleri sunarak çocukların sanat temelli, deneyimsel ve aktif katılımlarını daha da ileri götürür. Bu sürecin faydalarını fark eden müzeler, çocukların alanda gezinmesine yardımcı olmak için resimli kitaplar yayınlarken, sanata ilgiyi bilgilendirmek ve uyandırmak için uygulamalı, kinestetik katılımı önerir (Dinç & Veryeri Alaca, 2021: 237). Benzer şekilde Coşkun ve Bulduk Türkmen (2024), müze ziyareti öncesinde okunmak üzere hazırlanan müze hikâye kitaplarının çocuklara ön bilgilendirme sağladığını, mekân ve eserlerle ilgili ipuçları vererek müze deneyimini zenginleştirdiğini ve gezinin daha anlamlı ve ilgi çekici hâle gelmesine katkıda bulunduğunu belirtmektedir (Coşkun & Bulduk Türkmen, 2024: 696-715).

Bu çalışma çerçevesinde ele alınan “Osman Hamdi Bey’in Hazinesi/İstanbul Arkeoloji Müzeleri” ve “Anadolu’da Bir Zaman Makinesi/Anadolu Medeniyetler Müzesi” kitapları, etkinlikler eşliğinde müze gezisi deneyimi sunma özelliği taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı, söz konusu resimli çocuk kitaplarının müze gezisi deneyimini nasıl kurguladığını ve bu kurgunun çocuklarda kültürel miras farkındalığı ile değer aktarımına nasıl katkı sağladığını incelemektir. Alan yazında, çocuklara yönelik müze etkinlik kitaplarının özellikle kültürel miras mekânlarını deneyimlemeye dönük bir öğrenme ortamı olarak ele alınmasına ilişkin çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu çalışma, hem belirli

müze mekânlarına odaklanan resimli çocuk kitaplarını hem de bu kitapların sunduğu etkinlik temelli müze deneyimini bütünlüklü biçimde analiz ederek bu boşluğu doldurmayı hedeflemektedir. Kitaplar bağlamında, yapı bünyeleri ve sergilenen eserleri açısından önemli bir kültürel miras birikimine sahip olan İstanbul Arkeoloji Müzesi ve Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin değer aktarımları hedef alınmıştır. Çalışma kapsamında, materyal olarak seçilen resimli çocuk kitaplarının ele alış biçimini şekillendirecek kavramsal çerçeve için literatür taraması yapılmış, kitapların içeriği betimsel analizle incelenmiştir. Bu incelemeler bağlamında, kitap içerisinde anlatımı yapılan mekânlar "sanalmuze.gov.tr" üzerinden sanal gezi deneyimiyle karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

1. Kuramsal Çerçeve

Müze mekânları, yalnızca eserlerin sergilendiği fiziksel alanlar değil, çocukların mekân, beden ve öğrenme deneyimlerini aynı anda yaşadıkları öğrenme ortamları olarak değerlendirilmektedir (Birch, 2018: 517). Bu bağlamda, çocuk müze ziyaretçisinin pasif bir izleyici değil, anlam kuran ve deneyimi şekillendiren özne olarak konumlandırılması önem kazanmaktadır (Birch, 2018: 521- 524). Mekânın sergilemesi ve müze mekânın fiziksel varlığının önemi kadar müzeyi konu alan çocuk kitaplarının kurgu ve görsel dilinde de çocuk merkezli yaklaşımlar, çocuğun mekânla etkileşimini güçlendirmektedir.

Gökmen ve Özdemir'in (2019) çalışması, müzelerin çocuklarda kentsel koruma ve kültürel miras kavramlarının gelişiminde etkin rol üstlenebildiğini; mekânın tarihsel katmanlarını görünür kılan sergileme ve eğitim uygulamalarının, çocukların kente ve mirasa ilişkin farkındalıklarını güçlendirdiğini ortaya koymaktadır (Gökmen & Özdemir, 2019). Bu içerik, müze mekânının çocuk için hem fiziksel hem de sembolik bir öğrenme alanı olarak yapılandırılmasının, kültürel miras bilinci açısından önemini göstermektedir. Kültürel mirasın bilinçlenme süreci, bireylerin miras değerlerini tanıması, içselleştirmesi ve korunmasına yönelik tutum geliştirmesiyle yakından ilişkilidir. Bu doğrultuda, kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarımı, çağdaş kültür politikalarının temel amaçlarından biridir. Müzeler bu süreçte, yalnızca nesneleri depolayan kurumlar değil, kültürel belleğin üretildiği ve yeniden anlamlandırıldığı öğrenme ortamları olarak görülmektedir. Simbirtseva, Kruglikova ve Plaksina (2020), müze ortamındaki kültürel ve eğitsel uygulamaların çocuk ve gençlerin kimlik oluşumu ve dünya görüşlerinin şekillenmesinde belirleyici olduğunu vurgulamakta; müzelerde yürütülen kültürel ve eğitsel pratikleri, kültürel mirasın canlı bir şekilde aktarımını mümkün kılan süreçler olarak değerlendirmektedir (Simbirtseva, Kruglikova & Plaksina, 2020: 492-507). Gökmen ve Özdemir (2019) de çocukların müze deneyimi sayesinde kentsel koruma ve kültürel miras kavramlarıyla erken yaşta tanıştıklarını ve bu kavramları duyuşsal ve bilişsel düzeyde içselleştirme imkânı bulduklarını ortaya koymaktadır (Gökmen & Özdemir, 2019:560-568). Bu bakış açısı, müzeyi merkez alan her türlü eğitim materyalinin ve aracın kültür aktarımındaki önemini güçlendirmektedir.

Kültürel mirası konu alan eğitim materyalleri kapsamında değerlendirilecek çocuk edebiyatı ürünleri, kültürel değerlerin, toplumsal normların ve kimlik unsurlarının dolaylı biçimde aktarıldığı önemli bir alan olarak tanımlanabilir. Öztürk ve Destegüloğlu (2022), çocuk kitaplarını kültürel aktarım açısından inceledikleri çalışmalarında, metin ve görseller üzerinden kültürel ögelerin nasıl seçildiği ve sunulduğunu tartışmakta; bu kitapların kültürel sürekliliğin ve toplumsal belleğin inşasında işlevsel olduğunu ortaya koymaktadır (Karakoç Öztürk & Destegüloğlu, 2022: 214-235). Bu bulgular, özellikle müze temalı veya kültürel miras mekânlarını konu alan çocuk kitaplarının, kültür aktarımında ikincil değil, temel araçlardan biri olarak değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Müze deneyimini desteklemek üzere tasarlanan çocuk kitapları, okuru müzeye hazırlayan, müze gezisi sırasında deneyimi yapılandıran veya sonrasında öğrenmeyi pekiştiren "aracı metinler" olarak ele alınabilir. Coşkun ve Bulduk Türkmen'in (2024) çocuklara yönelik müze deneyimini destekleyici hikâye kitabı tasarımlarını ele aldıkları çalışmada, müzeyi merkeze alan çocuk kitaplarında anlatı

kurgusu, karakterler, zaman-mekân örgüsü ve görsel tasarımın, çocuğun müze ile kuracağı ilişkiyi derinleştirecek biçimde tasarlanması gerektiği; sade ve yaşa uygun bir görsel dilin ve eserlere doğrudan referans veren kompozisyonların öne çıktığı vurgulanmaktadır (Coşkun & Bulduk Türkmen, 2024: 696-715). Bu çerçeve, müzeyi yalnızca arka plan olarak kullanan kitaplarla, müzeyi deneyimin odağına yerleştiren kitaplar arasındaki ayrımı da görünür kılmaktadır.

Literatürde müze mekânları, çocuk deneyimi bağlamında ele alınmakta; müze ortamının kültür aktarımındaki rolü farklı örneklerle tartışılmakta ve çocuk kitapları kültürel değerlerin aktarımı açısından incelenmektedir (Birch, 2018; Gökmen & Özdemir, 2019; Karakoç Öztürk & Destegüloğlu, 2022; Simbirtseva, Kruglikova & Plaksina, 2020; Coşkun & Bulduk Türkmen, 2024). Ancak müze mekânı, kültür aktarımı ve çocuk kitaplarını eşzamanlı olarak odağına alan; belirli müze yapıları ve koleksiyonları etrafında kurgulanmış resimli çocuk kitaplarını hem metin/görsel düzeyde hem de müze deneyimi bağlamında inceleyen çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada, "Osman Hamdi Bey'in Hazinesi/İstanbul Arkeoloji Müzeleri" ve "Anadolu'da Bir Zaman Makinesi/Anadolu Medeniyetler Müzesi" başlıklı kitapları, etkinliklerle bütünleşik müze gezisi deneyimi sunma özellikleri üzerinden ele alınmakta, söz konusu müzelerin kültürel miras birikimi ve sanal gezi olanaklarıyla (sanalmuze.gov.tr) ilişkilendirerek analiz edilmektedir. Böylece müze mekânı, kültür aktarımı ve çocuk kitabı ilişkisini, kültürel miras odaklı iki önemli müze kurumu üzerinden somutlaştırmakta ve alan yazına özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

2. Yöntem

'Osman Hamdi Bey'in Hazinesi/ İstanbul Arkeoloji Müzeleri ve Anadolu'da Bir Zaman Makinesi/ Anadolu Medeniyetler Müzesi' kitapları yapı, eser, kültür ilişkileri üzerinden etkinliklerle müze deneyimi sunma amacında ele alınmıştır. Çocuklara öğretilmek istenen bilgiler, eğlendirici bir dil seçimi ile aktarılmaktadır. Bu dil çocukların pek çok disipline dair öğrenme sürecini aktif hâle getirmektedir. Bu iki kitap kültürel miras bilincini oluşturma adına, çocukların öğrenme sürecine sağladığı çok yönlü katkılar dolayısıyla çalışmanın örneklemi olarak seçilmişlerdir. Çalışmada, kitap üzerinden anlatımı yapılan müzelere dair aktarım dili analiz edilmektedir. Yerinde deneyim süreçlerinde şekillenen doğal belleğin yerini alarak, şekillendirilmek istenen bellek algısı üzerinden eserlerin, kavramların ve mekanların nasıl tasvir edildiği sorusuna yanıt aranmaktadır.

Çalışma bağlamında elde edilecek verilerin analiz sürecinde nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz, ele alınması gereken verileri sistematik ve açık bir şekilde özetleyerek, bu verilerden anlamlı kavramlar ve ilişkiler çıkarmayı hedefler. Amaç, verileri sadece tanımlamak değil, aynı zamanda bu verilerin altında yatan anlamları ve örüntüleri ortaya çıkarmaktır. Yıldırım ve Şimşek (2008), betimsel analizi dört aşamada ele almaktadır:

1. Betimsel analiz için çerçeve oluşturma,
2. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi,
3. Bulguların tanımlanması,
4. Bulguların yorumlanması.

Betimsel analiz, nitel araştırma yöntemleri içinde yaygın olarak kullanılan ve bireylerin, toplulukların ya da mekânların karakteristik özelliklerinin derinlemesine incelenip sistematik biçimde sunulmasını sağlayan bir yaklaşımdır (Yıldırım & Şimşek, 2018; Merriam, 2009; Creswell, 2013). Bu çalışma kapsamında, müzelerin kendi özelliklerini ve eserlerine ilişkin bilgileri ortaya koyan ifadeler betimsel analiz çerçevesinde ele alınmıştır. Müze rehberi niteliği taşıyan kitaplardaki yazılı ve görsel anlatımlarla aktarılan betimlemeler, sanal müze gezisi aracılığıyla mekânlar üzerinden karşılaştırmalı

biçimde analiz edilmiştir. Kültür aktarımına ilişkin veriler ise, mekânlar üzerinden dönemlerle ilişkilendirilen kavramlar doğrultusunda değerlendirilmiştir. Böylece betimsel analiz yöntemiyle, müzelerin birer "bellek mekânı" olarak hangi açılardan konumlandığı ve kültürel mirasın aktarımındaki rolleri, kitaplardaki yazılı ve görsel ifadeler aracılığıyla bağlamsal olarak ortaya konmuştur.

2.1. Materyaller ve Veri Toplama Tekniği

Tarihe dair bilgileri öğretme amacı güden kitaplardaki bilgilerin aktarım biçimi önemlidir. Konu içeriği bağlamında eğlenme, öğrenme, keşfetme süreçlerini aktif hale getirecek bağlamların kurgulanması, bilginin aktarım sürecini etkili hâle getirebilmektedir. Kültürel mekânlar ve kavramlara dair gerçekçi bir deneyim sunan anlatımlarda zaman ve mekân unsurlarının detaylı ve inandırıcı bir şekilde tasvir edilmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda ele alınan iki kitapta yazılı ve görsel ifadeler üzerinden pek çok kültürel değere rastlanmaktadır.

Lider Hepgenç tarafından ele alınıp Aysun Altındağ tarafından resimlenen 'Osman Hamdi Bey'in Hazinesi/ İstanbul Arkeoloji Müzeleri' ve 'Anadolu'da Bir Zaman Makinesi/ Anadolu Medeniyetler Müzesi' kitapları, isimlerine de konu olan müzeleri, sergilenen eserler ve kavramlar üzerinden gezme sürecine odaklanmaktadır. Kitaplar tür olarak 'Görsel-Bilişsel Kitaplar' kategorisinde, +9 yaş çocuk kitlesi hedef alarak tasarlanmışlardır. Kitapların kurgusu, girişinden itibaren tüm mekânları ve eserleri ile yazılı ve görsel tasvirler üzerinden anlatma üzerine oluşturulmuştur. Müze mekânlarını, eserler üzerinden deneyimleme amacında etkinlikler kurgulanmıştır. Bilmeceler, görselli aktarımlar, hayal gücünü geliştirici oyunlar, QR kod ile sesli deneyimler… vb. etkinlikler ile bilgi aktarımı gerçekleştirilmektedir. Somut ve somut olmayan kültürel miras varlıklarının anlatım dili çocuklara hitap edecek düzeyde görseller üzerinden ele alınmaktadır.

Tablo 1: Betimsel Analizi Yapılan Kitaplara İlişkin Veriler

Kitap Kapağı	Kitap İsmi	Kitabın Türü	İlk Baskı Yılı
a. 	Osman Hamdi Bey'in Hazinesi/ İstanbul Arkeoloji Müzeleri	Görsel ve Bilişsel Kitaplar	2021
b. 	Anadolu'da Bir Zaman Makinesi/ Anadolu Medeniyetler Müzesi	Görsel ve Bilişsel Kitaplar	2023

İstanbul Arkeoloji Müzeleri üç tarihi yapının birleşiminden meydana gelmiştir. Bu yapılar; Arkeoloji Müzesi, Eski Şark Eserleri Müzesi ve Çinili Köşk Müzesi'dir. Türkiye'nin ilk müzesi olan bu kompleks müzenin koleksiyonunda, pek çok medeniyete ait önemli eserler bulunmaktadır. İstanbul Arkeoloji Müzeleri kompleksi içerisindeki en eski yapı (Miladi 1472) Çinili Köşk'tür. Günümüzde Türk çini ve seramik eserlerin sergilendiği Çinili Köşk Müzesi, İstanbul'daki Osmanlı dönemi sivil mimari örneklerinin en eskilerindendir. Eski Şark Eserleri Müzesi olarak kullanılan bina, Osman Hamdi Bey tarafından 1883 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi yani Güzel Sanatlar Akademisi olarak inşa ettirilmiştir.

Arkeoloji Müzesi ise dönemi için, dünyada müze binası olarak inşa edilmiş ender yapılardan biri olma özelliğine sahiptir. Osman Hamdi Bey tarafından gerçekleştirilen kazılardan elde edilen önemli eserlerin sergilenmesi için yeni müze binasına ihtiyaç duyulması ile Çinili Köşk karşısına İstanbul Arkeoloji Müzeleri klasik binası inşa edilmiştir (İstanbul Arkeoloji Müzeleri, 2025). Osman Hamdi Bey'in Hazinesi/ İstanbul Arkeoloji Müzeleri kitabı bu yapıları, mekân ve eser ilişkilerini dış mekândan başlayarak okuyucuyu kitap içindeki kurguya adapte edecek anlatımlar ile aktarmaktadır.

Ankara'nın tarihine ışık tutan müzecilik süreci, 1921 yılında Kültür Müdürü Mübarek Galip Bey'in öncülüğünde, Ankara Kalesi'nin Akkale burcunda kurulan ilk müze ile başlamıştır. İlk müzenin ardından, Augustus Mabedi ve Roma Hamamı gibi tarihî mekânlarda da eserler toplanmıştır. Ancak, Atatürk'ün vizyonu ve teşvikiyle, merkezde bir "Eti Müzesi" kurma fikri ortaya çıkınca, Hitit uygarlığına ait eserlerin diğer bölgelerden Ankara'ya getirilmesiyle birlikte, daha geniş mekânlara sahip bir müze binası ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyacı karşılamak amacıyla, tarihî dokusu ve geniş mekânlarıyla dikkat çeken Mahmut Paşa Bedesteni ve Kurşunlu Han seçilmiştir. Restorasyon çalışmalarıyla bu iki yapı, 1943 yılında ilk kez müze binası olarak hizmete açılmıştır. Bu gelişme, Ankara'nın kültürel mirasının korunması ve sergilenmesi adına önemli bir dönüm noktası oldu ve şehrin müzecilik alanındaki gelişimine ivme kazandırmıştır. Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara'nın kalbinde, Altındağ ilçesinde yer alan ve Anadolu'nun zengin tarihini içeren bir müzedir (Anadolu Medeniyetleri Müzesi, 2025). Anadolu arkeolojisini, Paleolitik Çağ'dan başlayarak Neolitik, Kalkolitik, Eski Tunç Çağı, Asur Ticaret Kolonileri, Hitit, Frig, Urartu dönemleri ve Klasik dönemler gibi evreleri kapsayacak şekilde; ilgili dönemlere ait eserlerin sergilendiği bölümler (örneğin Taş Eserler Salonu ve Ankara Bölümleri) aracılığıyla kronolojik bir düzende sunulmaktadır. Anadolu'da Bir Zaman Makinesi/ Anadolu Medeniyetler Müzesi kitabında da bu bölümler etkinlik süreçleriyle deneyimlenme amacında eser mekân ilişkileri üzerinden ele alınmaktadır.

3. Bulgular

3.1. Kitapların Yazılı ve Görsel Betimlemeleri Üzerinden Mekân Deneyiminin İncelenmesi

Osman Hamdi Bey'in Hazinesi/ İstanbul Arkeoloji Müzeleri kitabı, okuyucusunu kitap içindeki kurguya dahil edecek anlatımlar ile mekânsal deneyim süreci yaşatmaktadır. Bu süreç Tablo 2'de aktarıldığı üzere kitaptaki yazılı ve görsel ifadelerin sanal müze deneyimi üzerinden analiz edilmektedir.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin Gülhane Parkı ile ilişkisini algılatacak konumu, çevre verileri ile anlatıma başlanmıştır. Müzeyi kompleks hâline getiren yapıların konumu ve birbiri ile olan ilişkisi basit kroki ifadeler üzerinden aktarılmıştır. Mekânı yerinde algılatma kaygısında 'giriş, sağ ve sol' gibi ifadeler ile yönlendirme tanımları yapılmıştır. Bu sayede eserlerin de mekânda bulundukları yerler ile tanımlandığı görülmektedir. Bu tanımlama süreçlerinde eserin, sergi mekânında bulunduğu yüzeylerdeki renk ve materyallerin, kitapta anlatıldığı arka fon ile ilişkilendirildiği görülmektedir. 'Seni bir koridor karşılıyor, krokiye göre bulunduğun yerden çok az yürüyerek' şeklindeki ifadeler ile gerçek ve sanal mekân deneyimini yönlendirecek müzede olma hissini güçlendirecek tanımlamalar yapılmıştır. '… geniş bir salona varıyorsun' şeklinde ifadelerle sadece anlatımı yapılan dönemleri değil mekânsal geçişleri de vurgulayan tanımlamalar yer almaktadır. 'Nerede bu tanrıça heykelleri?' sorusunun yer aldığı sayfada verilen mekân krokisi ile keşfetme duygusunu tetikleyen yanıt arama süreci gerçekleştirilmektedir. Krokinin renk ifadeleri ve eser yerleşimleri sanal müzede de deneyimlendiği üzere, keşif sürecinde anlamlı mekânsal tanımlamalar ortaya çıkarmaktadır. Binalar arası geçiş süreci, dış mekânda sergilenen eserlerin tanımları ile güçlendirilerek anlatılmıştır. Klasik ve ek bina ayrımları görseller üzerinden de vurgulanmaktadır. Müzenin tarihi için önemli bir figür olan Osman Hamdi Bey için ayrılmış olan bölüm 'Ne demek bu salona borçluyuz her şeyi?' ifadesi ile vurgulanarak, gezi sürecinde bulunulan noktayı mekânsal olarak da tanımlama yapmak için kroki üzerinden işaretlenmiştir. Arkeoloji Müzesi'nde vurgulanan son eserler 'salonda çok önemli eser var'

şeklinde nitelendirilmiştir. 'İskender Lahdi ve Ağlayan Kadınlar Lahdi' Osman Hamdi Bey'in eseri müzeye kazandırdığı dönemde şu an sergilendiği Arkeoloji Müzesi binasının bulunmadığı ifade edilmiştir. Bir sonraki ziyaret mekânı olan Çinili Köşk'te sergilenmesi sürecinin anlatımı müze binalarının da mekânsal önemi ile vurgulanmaktadır. Eserlerin sergilenmesi amacıyla yapılmış olan Arkeoloji Müzesi yapısı ve eserlerinin vurgusu için kültürel miras tanımlaması yapılmaktadır. 'Son durağımıza yaklaşıyoruz' ifadesi ile Çinili Köşk'e yönlendirme yapılarak köşkün barındığı eserler ile mekânsal tanımlamalar yapılmıştır. Ab-ı Hayat Çeşmesi örneği resmedilerek hikâye anlatımı yapılmıştır. Çinili Köşkte vurgulanan diğer bir nokta Çinili Mihrap ile çini kavramı olmuştur. 'Bu çinileri camilerde, saraylarda, medreselerde iç ve dış duvar kaplama süsü olarak da bolca görebilirsin' ifadeleri ile mekânlarda kullanımı yönündeki anlatımlara yer verilmiştir.

Tablo 2: 'Osman Hamdi Bey'in Hazinesi/ İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kitabı' Mekân Betimlemeleri Analiz Tablosu

Deneyimlenen Mekanlar	Yazılı Betimlemeler	Görsel Betimlemeler	Web / Google Earth ve Sanal Müze Üzerinden Mekân Deneyimi
Giriş /Mekân Kroki	Gülhane Parkı'na kadar gelmişken hemen yanı başındaki İstanbul Arkeoloji Müze'lerine uğramamak olmaz. Müzeyi kuşbakışı izlemeye ne dersin?	a. 	b. c.
Eski Şark Eserleri Müzesi	Merdivenlerin girişinde iki adet aslan duruyor.	ç. 	d.
	Müzeye girdiğin zaman seni bir koridor karşılıyor. Koridora girdiğinde sağda ve solda 3'er adet olmak üzere toplamda 6 Adet Heykel Başı var.	e. 	f.
	… Eski Şark Eserler Müzesi'ne girdiğin zaman ilk koridorun sağ duvarında iki yazıt var.	g. 	h.
	Krokiye göre bulunduğun yerden çok az yürüyerek bugünden çok geriye, taaa antik dönem Mısır dönemine gidebilirsin.	ı. 	i.
	Babil Kralı II Nebukadnezar tarafından yaptırılan tören yoluna ve İştar Kapısı'na kısa bir yolculuk yapacağız.	 j. 	 k.

	… geniş bir salona varıyorsun. Salonun solunda Sümerlere ait bazı eşyalar göreceksin.	l. 	m.
Dış Mekân ve Arkeoloji Müzesi	Çık dışarı… Minik mini minnacık bir açık hava müzesi dışarıda seni bekliyor.		
	Klasik ve ek binadan oluşan müzede…	n. 	o.
	Nerede bu tanrıça heykelleri?	ö. 	p.
	Lahit salonundan sonra Osmanbey'e rastlayacaksın. Ne demek 'bu salona borçluyuz her şeyi?' diye sorduğunu duyar gibiyim.	r. 	s.
	Bu salonda çok önemli iki eser var. 'İskender Lahdi/ Ağlayanlar Lahdi' … Fakat o zamanlar şu an içinde bulunduğumuz bu koca müze binası yokmuş.	 ş. 	 t.
Çinili Köşk Müzesi	Çinili Köşk … Çinili Mihrap ve Ab-ı Hayat Çeşmesi bunlardan bazıları.	u. 	ü. v.

Anadolu'da Bir Zaman Makinesi/ Anadolu Medeniyetler Müzesi' kitabı üzerinden Anadolu Medeniyetler Müzesi' ne ait mekânsal deneyim süreci, eserlerin mekanlara göre sıralı anlatımı ve anlatımlar içinde yön/mekân tanımlamaları ile aktarılmaktadır. Kuşbakışı kavramı ile yapıyı üstten algılayarak müzenin bahçesindeki eserler ile ilişkisi resmedilmiştir. 'Bahçeye girdiğinde...' 'sol tarafta…' gibi eserlere yönelten ifadelerle müzenin bahçesini tanımlayan ifadeler kullanılmıştır. Müze binasının tekil yapı olmasından dolayı buradan sonraki kurgu iç mekân ve eser analizleri üzerinden sürdürülmüştür. Bu sebeple ifadelerde daha çok eser üzerinden bölüm tanımlamaları hâkimdir. Bahçeden müze binasına yönlendiren ifadenin ardından, müze binasında sergilenen eserlerin dönemlere göre ele alındığı bir zaman çizelgesi yer almaktadır. Burada mekânsal olarak dönemler ve eser tanımlamalarına göre verilen salonlar 10 bölümde ele alınmıştır. Paleolitik Çağ bölümü ile başlayan gezide ilk bölümde kitap üzerinde aktarımı yapılan eserler müzede vitrinler ile sergilenen ilkel aletlerdir. Neolitik Çağ bölümünde müzede Anadolu'daki ilk yerleşim yeri olan Çatalhöyük'teki

yerleşim kültürünü yansıtan evin tasviri müzedeki mekân tasviri üzerinden resmedilmiştir. Yine bu bölüm içerisinde Göbeklitepe anlatımı ile müzede sergilenen T şeklindeki heykeller resmedilerek mekânsal yönlendirme yapıldığı görülmektedir. Kalkolitik Çağ bölümünde yaşam kültüründe şehirleşme süreci anlatılarak kullanılan eşyalara yönlendirme yapılmış, müzede sergilenen seramikler mekânı algılatan unsurlar haline dönüşmüştür. Erken Tunç Çağı bölümünde sergilenen heykellerin kitapta resmedilmesi ile mekâna yönelik algı süreci güçlendirilmiştir. Yine bu bölümde güneş kurslarının sergi salonundaki yoğunluğu ifade edilerek görsellerine yer verilmiştir. Asur Ticaret Kolonileri'nde tüccarların tabletleri, Hitit Uygarlığı'nda Teşup'un Boğaları, Frig Uygarlığı'nda efsanevi hikâyelerin anlatımı ile dönemlerin önemli eserleri üzerinden gezi sürecini yönlendirici olan betimlemeler yapıldığı görülmektedir. Gezi sürecinin sona yaklaştığını belirtilen Urartu bölümünde madenciliğe vurgu yapılarak, Adilcevaz Kef Kalesi kabartması üzerinden yönlendirme yapılmıştır. Müze gezisi için son mekân deneyimi Taş Eserler Salonuna yapılmıştır. Burada mekâna girdikten sonra ilk sergilenen eserlerden olan Kral Mutallu heykeli tasvir edilmiştir. Aslantepe'nin aslan heykeli, ortostat örnekleri, Alacahöyük kabartmaları üzerinden mekân algılatılmak istenmiştir. Kitapta Klasik dönemler ve Ankara bölümüne dair deneyim süreci okuyucuların keşfetme sürecine bırakılarak, yerinde veya sanal müze deneyimine yönlendirme yapılmıştır.

Tablo 3: Anadolu'da Bir Zaman Makinesi/ Anadolu Medeniyetler Müzesi Mekân Betimlemeleri Analiz Tablosu

Deneyimlenen Mekanlar	Yazılı Betimlemeler	Görsel Betimlemeler	Google Earth ve Sanal Müze Üzerinden Mekân Deneyimi
Müzenin kuş bakışı görüntüsü	Öncelikle ziyaret edeceğimiz müzeye kuş bakışı bakmaya ne dersin?	a. 	b.
Giriş	Bahçeye girdiğinde seni bir kuş karşılıyor. Kuşu geride bırakırken bahçenin sol tarafında bizi selamlayan heykeller var.	c. 	ç.
Paleolitik Çağ.	Paleolitik Çağ…	d. 	e.
Neolitik Çağ	Müze'nin bu bölümünde Neolitik Çağı'nın en önemli yerleşim yerlerinden biri olan Çatalhöyük ve Hacılar bölgesinde bulunan eserler var.	f. 	g.
	…Göbeklitepe'de önceki sayfada gördüğünüz T şekilli heykellerden var. Bu heykeller tonlarca ağırlıkta ve üzerlerine hayvan kabartmaları çizilmiş.	h. 	ı.
Kalkolitik Çağ	…Bununla birlikte köyler kalabalıklaşmaya başlamış. Hatta şehirleşmenin önü açılmış diyebiliriz. Haliyle insanların kullandıkları eşyalar da değişmiş. Bu	i. 	j.

	eşyalardan biri de seramiktir.		
Erken Tunç Çağı	Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde ateş başında çalışan madencilerin balmumundan heykellerini yapmışlar.	k. 	l.
	Müzenin bu bölümünde en çok göze çarpan eser, daha doğrusu eserler 'Güneş Kursları'.	m. 	n.
Asur Ticaret Kolonileri	Müzenin bu bölümünde Asurlu tüccarların kayıt altına aldığı tabletleri görebilirsin.	o. 	ö.
Hitit Uygarlığı	Hitit bölümünün en dikkat çekici eserlerinden biri de Teşup'un boğaları …Kuyruk yönlerinin farklı yönlere bakmaları dışında birebir aynı olan bu heykelleri müze içerisinde gözden kaçırmanız imkânsız.	p. 	r.
Frig Uygarlığı	Somut olmayan efsane ve kavramlar ile anlatımlar yapılmıştır.	s. 	ş.
Urartu Bölümü	Müzede Urartulara ait mobilyalar, bilezikler, kolyeler, süs eşyaları, savaş ve tarım aletleri gibi bir sürü eşya görebilirsin.	t. 	u.
	… mimari ile ilgisi bulunan bir eserden bahsetmek istiyorum. Urartuların sanat ve el işçiliği konusundaki kabiliyetini öne çıkaran bu blok, çatıyı taşıyan kare sütunların kabartmalı bir parçasıdır.	ü. 	v.
Taş Eserler Salonu	…Burada ise farklı dönemlere ait birçok taş eser bizleri bekliyor. Boncuk gözleriyle bizleri karşılayan Kral Mutallu heykeli bunlardan biri.	y. 	z.
	Çorum, Alacahöyük'ten çıkarılan ve müzede sergilenen Alacahöyük Kabartmalarının önemli bir hikayesi var.	x. 	w.

Kitapların, müzeyi ziyaret edemeyenler için müze deneyimi sunduğu anlatımlar sanal müze aracılığıyla Tablo 2 ve 3'te analiz edilmiştir. Görseller ve yazılı anlatımlar, sanal müzede sergilenen

eserleri ve müze binalarının mekânsal özelliklerini, okuyucuların müzeyi geziyormuş gibi hissetmelerine olanak sağlayacak tasvirlerle aktarmaktadır. Müzelerdeki önemli eserlerin açıklamaları ve görselleri, okuyucuya müzenin atmosferini ve koleksiyonun sergileme süreçlerini deneyimleme fırsatı sunmakta; bu yönüyle kitaplar, müzeye gitme imkânı bulunmayanlar için sanal müze deneyimini güçlendiren bir rehber işlevi taşımaktadır. Kitaplarda verilen bilgiler sanal müzede görülen eserlerin daha iyi algılanmasını sağlarken, sanal müzede bu bilgilerin somutlaşma ve görselleştirilme sürecine katkı sağlamaktadır. Sanal müze ile kitap arasındaki bu etkileşim, okuyucuyu aktif öğrenici hâline getirerek kültürel mirasa yönelik duyarlılık ve farkındalık geliştirme süreçlerine yardımcı olmaktadır. Nitekim Coşkun ve Türkmen (2024), çocuklara yönelik müze deneyimini destekleyici hikâye kitabı tasarımlarının müze öncesi, sırası ve sonrasında öğrenme sürecini süreklileştirdiğini; çocukların mekân ve eserlerle kurduğu bağı güçlendirerek müze deneyimini derinleştiren aracı metinler işlevi gördüğünü vurgulamaktadır.

3.2. Kitapların Yazılı ve Görsel Betimlemeleri Üzerinden Mekân Deneyiminin İncelenmesi

Çalışma kapsamında ele alınan kitaplar, müze rehberi olmanın ötesinde, somut ve somut olmayan mirasa dair ögelerin aktarımı açısından da önemli eserlerdir. Anadolu topraklarında yer alan pek çok medeniyete ait kültürel birikim kitaplar araçlığıyla okuyucuya sunulmaktadır. Kitaplar, İstanbul Arkeoloji Müzeleri ve Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde bulunan önemli eserleri tanıtarak, Anadolu uygarlıklarının tarihini, sanatını ve kültürünü aktarır. Bu aktarım sürecinde ele alınan eser betimlemeleri Tablo 4'te analiz edilmiştir.

"Osman Hamdi Bey'in Hazinesi İstanbul Arkeoloji Müzeleri" kitabı, kültürel kavramların aktarımı açısından zengin bir kaynaktır. Kitap, okuyucuya farklı medeniyetlerin kültürel zenginliklerini, kültürel mirasın önemini ve arkeolojinin kültürel anlamını aktararak, kültürel bilincin geliştirilmesine katkıda bulunur. Kitap, İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde bulunan önemli eserleri tanıtarak, Anadolu uygarlıklarının tarihini, sanatını ve kültürünü aktarır. Müzelerin koleksiyonunu ve önemini çocuklara yönelik olarak ele alırken, somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarını da içinde barındırır. Kitap ve müze etkileşimindeki somut kültürel miras aktarımına dair değerlendirme yapıldığında;

- Müze yapıları, yapıldığı dönemlere dair taşıdığı özellikler ile önemli kültürel miras eserleridir. Kitapta bu yapılara dair yapılan yazılı ve görsel betimlemeler ile farkındalık oluşturulmaktadır.
- Medeniyetlere ait önemli imaj oluşturan heykeller, lahitler, tabletler, seramikler, mücevherlere ait tasvirler yer almaktadır.
- Pek çok kazı çalışması sonrası getirilen arkeolojik buluntuların anlatımını içermektedir.

Somut olmayan kültürel miras değerlendirmesi yapıldığında;

- Osman Hamdi Bey'in vizyonu ve müzecilik anlayışına dair önem vurgulanmaktadır.
- Anadolu uygarlıklarına dair sosyal ve kültürel hayata dair bilgiler aktarmaktadır.
- Sözlü miras ifadeleri eser ilişkileri ile sunulmaktadır. 'Sümer çivilerinin kötülüklerden koruma inancına' bağlı olarak binanın temeline yerleştirilmesi, 'Bir ev var. Buraya kör girersin. Ama görerek çıkarsın. Bu nedir?' şeklindeki tarihin en eski bilmecelerinden biri olarak kabul edilen bilmece ile geleneksel el sanatlarından olan çininin anlatımına dair ifadelerle somut olmayan kültürel miras ögelerine yer verildiği görülmektedir.

Tablo 4: Osman Hamdi Bey'in Hazinesi/ İstanbul Arkeoloji Müzeleri ve Anadolu'da Bir Zaman Makinesi/ Anadolu Medeniyetler Müzesi Kitaplarının Kültürel Miras Analiz Tablosu

	TANIMLANAN MEKÂNLAR		**TANIMLANAN NESNELER/ KAVRAMLAR**
İstanbul Arkeoloji Müzeleri	Gülhane Parkı		Ceviz Ağacı
	Eski Şark Eserleri Müzesi	Giriş Bölümü	Aslan Figürü Tanımı. Sonsuzluk Kavramı/ Yemen Yazıtları/ Heykel Başı Figürlerinin Anlamı.
		Mısır Bölümü	Kedi Figürleri/ Mumyalama
		Babil Bölümü	İştar Kapısı/ Tören Yolu/ Aslan/ Mezopotamya Ejderi/ Boğa
		Sümer Bölümü	Sümer Çivileri (Kötülüklerden Korunma) / Çivi Yazısı
	Arkeoloji Müzesi/ Ek Bina		Tanrı/ Tanrıça Heykelleri/Lahit/ Osman Hamdi Bey
	Arkeoloji Müzesi/Klasik Bina		İskender Lahdi/Ağlayan Kadınlar Lahdi
	Çinili Köşk Müzesi		Fatih Sultan Mehmet/Selçuklu ve Osmanlı/Çinili Mihrap/ Ab-I Hayat Çeşmesi / Cami, Saray, Medreselerde/ Tabak Vazolarda Çini Kullanımı, Kırmızı ve Mavi İznik Çinisi/Büyük İskender
Anadolu Medeniyetler Müzesi	Bölümler	Giriş	Medeniyet Kavramı/ Kuş Figürü
		Paleolitik Çağ Bölümü	Taş Aletler/ Göbeklitepe ve Figürlü Anlatımlar
		Neolitik Çağ Bölümü	Çatalhöyük ve Hacılar Yerleşim Yeri/ Duvar Resimleri/ Hasan Dağı
		Kalkolitik Çağ Bölümü	Seramik Desenleri ve Türk Halı Motifleri
		Eski Tunç Çağı Bölümü	Tunç Madeni/ Güneş Kursları/ Geyik Figürü
		Asur Ticaret Kolonileri Bölümü	Çivi Yazısı/Tabletler
		Hitit Bölümü	Kadeş Antlaşması/ Teşup ve Hepat/ Teşup'un Boğaları Huri ve Şerri
		Frig Bölümü	Eşek Kulaklı Midas/ Frig Şapkası/ Marsyas ve Flüt/ Apollon ve Lir/ Gordion ve Gordion Düğümü/ Gordios/ Zeus Tapınağı/ Büyük İskender
		Urartu Bölümü	Van Gölü/ Madencilik Ürünleri/ Kazan Kavramı / Adilcevaz Kef Kalesi Kabartması
		Taş Eserler Salonu	Kral Mutallu Heykel/ Malatya ve Ankara/ Aslantepe Aslan Heykeli/ Ortostat/ Alacahöyük ve Kazıları

Anadolu'nun tarih ve kültürünü ele alarak çocuklara müzeyi deneyimleme amacında üretilmiş 'Anadolu'da Bir Zaman Makinesi/ Anadolu Medeniyetler Müzesi' kitabının somut kültürel mirasa dair yaklaşımı değerlendirildiğinde:

- Müze binası tarihi ve mimari özellikleri bağlamında önemli bir eserdir. Kitapta kuş bakışı olarak bahçe ve bina ilişkileri ile algılatılmıştır.
- İnsanlık tarihi için yerleşim yerleri olarak tanımlanan Çatalhöyük ve Hacılar yerleşimi gibi alanlarının öneminden bahsedilmektedir.
- Medeniyetlere ait heykeller, semboller, tabletler, arkeolojik kazılardan elde edilen buluntulara yer verilmektedir.
- Arkeolojik eserler üzerinden kültürel anlamların anlaşılması ve yorumlanmasını sağlamaktadır.

Somut olmayan kültürel miras değerlendirmesi yapıldığında:

- Anadolu uygarlıklarının tarihini ve kültürüne dair ‘Eşek Kulaklı Midas/ Frig Şapkası/ Marsyas ve Flüt/ Apollon ve Lir/ Gordion ve Gordion Düğümü’ konulu hikâye ve efsane anlatımları ile okuyucuların tarih bilincini geliştirmeye yardımcı olmaktadır.
- ‘Medeniyet’ gibi kavram tanımları, kuş figürü, kilim ve seramik motiflerinin anlamlarına yönelik açıklamalarda bulunur.

Bu bağlamda, çalışma kapsamında ele alınan kitapların Tablo 4’te mekânlarla ilişkilendirilerek somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarını bir araya getirdiği ve bu yolla çocuklara Anadolu'nun zengin tarihini ve kültürel mirasını sevdirmeyi ve aktarmayı hedefleyen önemli rehberler olduğu görülmektedir. Kitaplarda yer alan mimari yapılar, müze salonları, eserler ve günlük yaşam pratiklerine ilişkin betimlemeler, yalnızca bilgi aktarmakla kalmamakta; çocukların geçmişle duygusal bir bağ kurmasına, mekânı zihninde canlandırmasına ve kültürel mirası kendi deneyim dünyasıyla ilişkilendirmesine olanak tanımaktadır. Etkinlik temelli kurgular, sorular, yönlendirmeler ve anlatımı kişiselleştiren anlatıcı tercihleri sayesinde çocuklar, müzeyi ve kültürel miras ögelerini pasif bir şekilde izleyen değil, sürece aktif katılan özne konumuna (Birch, 2018) yerleşmektedir. Bu özellikleriyle söz konusu kitaplar, müze mekânlarını çocuklar için erişilebilir ve anlaşılır kılmakta; müze ziyareti öncesi, sırası ve sonrasında öğrenme sürecini süreklileştiren, kültürel miras bilincinin gelişimine katkıda bulunan aracı metinler olarak işlev görmektedir.

SONUÇ

Bellek mekânlarının önemli temsillerinden olan müzeler, deneyimleme süreci ile öğrenme sağlarken, barındırdığı somut olmayan hikayeler, bilmeceler, şarkılar, oyunlar vb. uygulamalar da çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerinde önemli rol oynayarak kültürel aktarım süreçlerine katkı sağlamaktadırlar. Bu verilerin çocuğun dünyasında anlamlı hâle gelmesinde aktarım biçimleri önemli rol oynamaktadır. Bu çerçevede değerlendirilmek üzere ele alınan “Osman Hamdi Bey’in Hazinesi/İstanbul Arkeoloji Müzeleri” ve “Anadolu’da Bir Zaman Makinesi/Anadolu Medeniyetler Müzesi” adlı resimli çocuk kitapları, müze mekânları ve sanal müze deneyimi ile birlikte ele alınarak kültürel miras aktarımı bakımından incelenmiştir. Bulgular, söz konusu kitapların somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarını bir araya getirerek çocukların müze mekânlarını tanımasına, eserler hakkında ön bilgi edinmesine ve Anadolu’nun tarihsel katmanlarıyla duyuşsal bir bağ kurmasına aracılık ettiğini göstermektedir. Kitapların sanal müze ile ilişkilendirilerek analiz edilmesi, çocuklara hem fiziksel ziyaret öncesi/sonrası hem de müzeye erişimi olmayan durumlarda bütüncül bir müze deneyimi sunma potansiyelini ortaya koymuştur.

Kitaplar üzerinden gerçekleştirilen betimsel analizler, her iki müzenin de Nora’nın (2006) “bellek mekânı” kavramı doğrultusunda, ulusal/kültürel belleğin yoğunlaştığı ve temsil edildiği mekânlar olarak okunabileceğini göstermektedir. Tarihsel veriyi ele alış biçimi ve işleyişi üzerinden iki müzeyi konu alan kitaplarda, müzelerin yalnızca eser sergileme mekânları olmanın ötesindeki kültürel rolleri de betimlemeler ile görünür kılınmakta; Anadolu’nun çok katmanlı mirasının müzeler aracılığıyla nasıl temsil edildiği tartışılmaktadır. İstanbul Arkeoloji Müzeleri ve Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde bulunan önemli eserleri tanıtan bu kitaplar, Anadolu uygarlıklarının tarihini, sanatını ve kültürünü çocuk okurlara aktarmaktadır. Çocuklara yönelik eğlenceli ve etkileşimli bir üslubun tercih edilmesi, kültürel bilgilerin daha kolay ve akılda kalıcı biçimde içselleştirilmesini sağlamakta; gizli mesajlar, bilmeceler ve etkinlikler okuyucunun aktif katılımını teşvik ederek öğrenme sürecini eğlenceli bir mekân deneyimine dönüştürmektedir. Kitaplar, müzelerin barındırdığı kültürel birikimi yorumlama ve aktarma biçimleriyle müzeleri çocuklar için daha cazip aktarım mekânları hâline getirmekte; böylece kültürel mirasın korunması ve aktarılması ile müze bilincinin oluşmasına katkı sunmaktadır. Bu bulgular, müze mekânları, kültür aktarımı ve çocuk kitapları kavramlarının çoğu çalışmada olduğu gibi birbirinden kopuk biçimde değil, aynı kuramsal çerçeve içinde ve somut örnekler üzerinden tartışılabileceğini ortaya koyarak alan yazına özgün bir katkı sunmaktadır. Çalışma, müzeleri bellek mekânı olarak ele alırken, bu mekânların çocuklara resimli kitaplar ve sanal müze aracılığıyla nasıl

temsil edildiğini göstermekte; böylece hem müze eğitimi hem de çocuk edebiyatı açısından çoğul bir okuma zemini önermektedir.

Benzer şekilde, inceleme konusu kitaplar, müze temalı çocuk kitabı yazımına ilişkin bazı öneriler sunmaktadır. Mekânın yalnızca dekoratif bir arka plan olarak değil, eserler, sergileme düzeni, mekânsal ayrıntılar ve kültürel miras kavramlarıyla doğrudan ilişkilendirildiği; soru, yönlendirme ve etkinliklerle desteklenen anlatıların, çocukları pasif okuyucudan etkin özne konumuna taşıdığı görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında, gelecekte üretilecek müze temalı çocuk kitaplarının, somut müze koleksiyonlarına ve sanal/gerçek müze deneyimlerine referans veren, eleştirel düşünmeyi ve keşfi teşvik eden bir kurgu ile tasarlanması gerektiği söylenebilir.

Öte yandan, çalışma bulguları yalnızca olumlu yönlere işaret etmenin yanı sıra, müze deneyiminin kitaplardaki bilgiler odağında çerçevelenmesi, çocukların mekânla kuracağı kendiliğinden ve keşfe dayalı ilişkiyi daraltma riski taşımaktadır. Ziyaretin belirli eserler etrafında yönlendirilmesi, çocukların kendi sorularını üretmesini ve müzeyi kendi hızında deneyimlemesini zorlaştırabilir; bu durum bazı ziyaretçileri rahatsız eden, yönlendirilmiş bir deneyim hissi yaratabilir. Bu bağlamda, anlatıların çocukların keşif alanını daraltan ve kültürel mirası belli eserler etrafında idealize edilmiş tekil bir tarih kurgusuna indirgeme riski taşıyabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Tüm bu sınırlılıklar göz önünde bulundurulduğunda, “Osman Hamdi Bey’in Hazinesi/İstanbul Arkeoloji Müzeleri” ve “Anadolu'da Bir Zaman Makinesi/Anadolu Medeniyetleri Müzesi” kitapları kültür aktarımını ve mekân deneyimini başarılı biçimde bir araya getirerek okuyucuya hem eğitici hem de keyifli bir deneyim sunan önemli örnekler olarak değerlendirilmektedir. Çocuklara etkinlikler aracılığıyla miras değerlerini aktarma amacındaki bu etkinlik kitapları, yalın dili ve katılımcı yaklaşımıyla kültürel mirasın aktarımında etkili bir model ortaya koymaktadır. Bireysel ve yetişkin gözetimli etkileşime dayanan bu aktarım yöntemlerinin, özellikle çocuklarda kültürel miras bilinci ve müze farkındalığı oluşturma çabalarına odaklandığı görülmektedir. Yaşanılan mekâna ve yakın çevreye dair bağ kurulması, koruma ve sorumluluk duygusunun gelişmesi açısından düşünüldüğünde, bu tür kitapların eğitici, eğlendirici ve öğretici yönleriyle çocuklara koruma bilinci kazandırma potansiyeline sahip olduğu söylenebilir. Bu kapsamda değerlendirilen kitapların, kültürel miras mekânlarına yönelik fiziksel ve sanal gezilerde anlatım gücünü artırdığı; çocuğa yönelik bilişsel ve duyuşsal yönlendirmeyi destekleyen tetikleyici unsurlar olarak işlev gördüğü ifade edilebilir.

Müze bilinci üzerine yapılan çalışmalar odağında, bu araştırmada olumlu katkılar sunduğu görülen kitapların, ülkemiz genelindeki diğer hafıza mekânlarına da uyarlanmasının kültürel mirasın yaşatılması ve aktarılması için önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Sadece mekân kullanıcılarına odaklanmayan, eserleri ziyaret etme imkânı olmayan kişilere de seslenen bu anlatım biçimi, geniş bir hedef kitleye ulaşma potansiyeli taşımaktadır. Sanal müze uygulamalarıyla birlikte kullanıldığında, bu kitapların müzeye gidemeyen çocuklara mekânı ve eserleri dolaylı olarak deneyimleme olanağı tanıdığı ve bu yolla anlamlı bir müze deneyimini desteklediği söylenebilir. Bu sürecin bir sonucu olarak, mekânların ve eserlerin erişilebilirliğinin artması, kültürel miras aktarımı ve farkındalığı açısından belirleyici görülmekte; bu çerçevede, rehber niteliği taşıyan ve müze–eser etkileşimini mekân deneyimi bağlamında sunan çalışmaların yaygınlaştırılması önerilmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma müze mekânları, kültürel aktarım ve çocuk kitapları arasındaki ilişkiyi somut örnekler üzerinden görünür kılmakta ve müze temalı çocuk kitaplarında müze mekânı ile kültürel mirasın nasıl temsil edildiğine dair analizler sunmaktadır. Elde edilen bulguların, bu temsil biçimlerinin hem güçlü yanlarının hem de olası sınırlılıklarının tartışılmasına katkı sağlayarak müze–kitap–çocuk ilişkisinin gelecekte daha eleştirel ve çoğulcu yaklaşımlarla ele alınmasına zemin oluşturabileceği düşünülmektedir.

Etik Standartlara Uyum

1. ***Çıkar Çatışması***

Bu çalışmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır

2. **Etik Kurul İzni**

Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur. Buna ilişkin ıslak imzalı onam formu, makale süreç dosyasına eklenmiştir.

3. ***Üretken Yapay Zekâ (ÜYZ) Kullanım Beyanı***

Çalışmamızın metin düzenlemeleri (dilbilgisi, imla ve anlatım akıcılığı) aşamasında kısmen yapay zekâ kullanılmıştır. Yapay zekâ, bilimsel içerik/analiz/sonuç üretiminde kullanılmamıştır.

4. **Finansal Destek**

Finansal destek bulunmamaktadır.

5. **Teşekkür**

Teşekkür edilecek kişi veya kurum bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA:

Anadolu Medeniyetleri Müzesi. (2025, Mart 26). Anadolu Medeniyetleri Müzesi Açıklama. https://muze.gov.tr/muze-detay?SectionId=AMM01&DistId=AMM

Birch, J. (2018). Museum spaces and experiences for children–ambiguity and uncertainty in defining the space, the child and the experience. Children's Geographies, 16(5), 516-528.

Bülbül, H. (2016). Müze ile Eğitim Yoluyla Ortaokul Öğrencilerinde Kültürel Miras Bilinci Oluşturma. ODÜ – SOBIAD Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 6(3), 681-694, Aralık.

Coşkun, E., & Bulduk Türkmen, B. (2024). Çocuklara Yönelik Müze Deneyimini Destekleyici Hikâye Kitabı Tasarımları. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (38), 696-715.

Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Değirmenci, T. & Köşlük Kaya, T. (2020). Somut ve Somut Olmayan Değerler ve Bir Yerin Miras Niteliğine Katkısı: UNESCO. IBAD Sosyal Bilimler Dergisi. (6): 20-34. DOI: 10.21733/ibad.668197

Dinç, B. G. & Veryeri Alaca, I. (2020). Sanat Müzeleri ve Çocuk Kitapları: Metin, Resim ve Yaratıcı Aktivitelerle Sanatı Deneyimlemek. Çocuklar (0-18) İçin Kültürel Miras Çalışmaları Çalıştayı Bildiriler, 30-58.

Dinç, B. G. & Veryeri Alaca, I. (2021). Interacting with nonfiction picturebooks in art museums. Verbal And Vısualstrategıes Innonfictıonpıcturebooks, Scandinavian University Press. 236-249.

Eren, Ş., Yorulmaz, N. & Eren, F. (2023). Bir Okulun Kurumsal Hafızası Okulun Öğrencilerine Neler Katabilir? Millî Eğitim Dergisi, 52(240), 2587-2614.

Evciman. S. (2022). Hafıza Mekânlarının ve "Hafıza-Bireylerin" "Bir Aradalığı" ve Hafıza-Kimliğin Sürekliliği: Türkiye Caferileri Örneği. Ege Sosyal Bilimler Dergisi, 3(1), 1-33.

Gökmen, H. S., & Özdemir, N. (2019). Çocuklarda Kentsel Koruma ve Kültürel Miras Kavramlarının Gelişiminde Müzelerin Rolü-Santralistanbul Örneği. İdealkent, 10(27), 538-572.

ICOMOS Türkiye. (2013). ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi. https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf

İlhan, Ç. A. (2012). Yaratıcılık eğitimi bağlamında çocuk müzeleri. Çocuk Müzeleri ve Yaratıcı Drama. (İ. San yay. haz.), Naturel Yayıncılık, Ankara, 19-42.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri. (2025, Mart 26). İstanbul Arkeoloji Müzeleri Açıklama. https://muze.gov.tr/muze-detay?SectionId=IAR01&DistId=IAR

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (2025, Mart 22). Türkiye'de Müzecilik. https://kvmgm.ktb.gov.tr/tr-69904/turkiye39de-muzecilik.html

Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. San Francisco: Jossey-Bass.

Nora, P. (2006). Hafıza Mekânları. (M. Emin Özcan, Çev.) Dost Kitabevi.

Nora, P. (2022). Hafıza Mekânları. (M. Emin Özcan, Çev.) Doğu Batı Yayınları.

Karakoç Öztürk, B., & Destegüloğlu, B. (2022). Çocuk Kitaplarının Kültürel Aktarım Açısından İncelenmesi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20(2), 214-235.

Saraç, H. (2019). Bir milletin kültürel belleğinin şifreleri: Kod kültürleri. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (Ö6), 157-169.

Savaş, A. (2005). Arzulanan nesneler: Müze, nesne ve hafıza arasında sıkışan mekâna dair. Voyvoda Caddesi Toplantıları 2004–2005. İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi (SALT). Erişim adresi: SALT Araştırma Arşivi, https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/169629 (Erişim tarihi: 01.12.2025).

Simbirtseva, N. A., Kruglikova, G. A., & Plaksina, E. B. (2020). Cultural and educational practices in the museum environment: Transmission of cultural heritage. Changing Societies & Personalities. 2020. Vol. 4. Iss. 4, 4(4), 492-507.

Sivri Gökmen, H., & Öztürk, N. (2019). Çocuklarda Kentsel Koruma ve Kültürel Miras Kavramlarının Gelişiminde Müzelerin Rolü-Santralistanbul Örneği. İdealkent Dergisi, 10 (27), 538-572. ISSN: 1307-9905. E-ISSN: 2602-2133.

Turgut Gültekin, N., & Uysal, M. (2018). Kültürel Miras Bilinci, Farkındalık ve Katılım: Taşkale Köyü Örneği. OPUS International Journal of Society Researches, 8(15), 2030-2065. https://doi.org/10.26466/opus.446272

Ünlü, T. S. (2017). Kent Kimliğinin Oluşumunda Kentsel Bellek ve Kentsel Mekân İlişkisi: Mersin Örneği. Planlama, 27(1), 75-93

Yakıcı, A. (2013). Bilimsel Kuruluşlarda Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Çalışmalar. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Geleceği Türkiye Deneyimi İçinde (31-45), Ankara: UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Yayını.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

Gerekli İlave Kaynakça Listesi:

Tablo 1. a/ Tablo 2. a, ç, d, e, f, g, h, ı, i, j, k, l, m, n, o, ö, p, r, s, ş, t, u, ü, v: Hepgenç, L. (2021). Osman Hamdi Bey'in Hazinesi- İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kitabı. (A. Altındağ, Çizer). Final Kültür Sanat Yayınları (15/03/2025).

Tablo 1. b /Tablo 3. a, b, c, ç, d, e, f, g, h, ı, i, j, k, l, m, n, o, ö, p, r, s, ş, t, u, ü, v, y, z, x, w: Hepgenç, L. (2023). Anadolu'da Bir Zaman Makinesi- Anadolu Medeniyetleri Müzesi Kitabı. (A. Altındağ, Çizer). Final Kültür Sanat Yayınları (15/03/2025).

Tablo 2. b: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Girişi

https://kulturenvanteri.com/uz/yer/istanbul-arkeoloji-muzesi/img_1829-min/ (18/03/2025).

Tablo 2. c: İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kuş Bakışı Görseli

https://earth.google.com/web/ (21/03/2025).

Tablo 3. b: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Kuş Bakışı Görseli

https://earth.google.com/web/ (21/03/2025).

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

This study examines how two museum-themed children's books—*Osman Hamdi Bey's Treasure / Istanbul Archaeological Museums and A Time Machine in Anatolia / Museum of Anatolian Civilizations*—construct cultural transmission and represent the experience of museum space through narrative. It specifically investigates how the exhibition of objects in both museums is portrayed as a deliberate attempt to build an "artificial memory" that stands in for natural, lived memory. Within this framework, the study analyzes museums as cultural sites that operate as "places of memory" in the transmission of cultural heritage and in the representation of Anatolia's layered historical narrative. The spaces depicted in the books are examined in relation to sanalmuze.gov.tr, focusing on processes of memory-making and cultural transfer. Finally, the study evaluates how readers are guided to connect with the past through the museums' physical layout, exhibition practices, and architectural features, as conveyed through descriptive language and visual elements in the books.

Research Questions:

How are cultural diversity and spatial experience constructed in museum-themed children's books, and in what ways these dimensions presented to the child reader? Which verbal and visual strategies are used to support children's spatial perception of museums in these books? How are elements of tangible and intangible cultural heritage communicated through language, and which narrative forms are employed to achieve this? Finally, drawing on the virtual museum tour, how do the narrative voice and spatial descriptions in museum-themed children's books represent museum space and the displayed artifacts?

Literature Review:

Exhibiting cultural artifacts entails a process of transfer across both geographical and temporal contexts. In this regard, Nora's concept of lieux de mémoire ("sites of memory") highlights the active role of space in preserving and transmitting cultural heritage. Museums, therefore, emerge as key memory sites where national and cultural identities are shaped, and where material traces of the past are displayed and interpreted (Nora,

2006). Similarly, ICOMOS (2002) defines cultural heritage as a way of life encompassing the traditions, practices, places, artistic expressions, and objects developed by a society and passed from one generation to the next. From this perspective, museums become visible embodiments of heritage through both the buildings that house them and the collections they preserve.

Within children's learning processes, the interpretive language used in museums is not the only medium that matters; children's books that support and extend this language are equally significant. Through simplified narratives supported by visuals and accessible to a wide readership, children's books function as tools for both experience and transmission. As educational materials related to cultural heritage, children's literature can thus be viewed as an indirect yet influential means of conveying cultural values, social norms, and elements of identity.

In their analysis of children's books in terms of cultural transmission, Öztürk and Destegüloğlu (2022) examine how cultural elements are selected and represented through text and images, showing that such books contribute to cultural continuity and the construction of social memory. The interaction between text and illustration can also make reading more active; when combined with museum-related creative activities, it can prepare children for a more meaningful museum experience (Dinç and Veryeri Alaca, 2020, p. 2). Recent studies further indicate that museum-themed children's books serve as intermediary texts that sustain learning before, during, and after museum visits, strengthen children's connections with places and objects, and support cultural heritage transmission (Gökmen and Özdemir, 2019; Öztürk and Destegüloğlu, 2022; Coşkun & Türkmen, 2024).

Building on this theoretical framework, the present study examines two museum-themed children's books—Osman Hamdi Bey's Treasure / Istanbul Archaeological Museums and A Time Machine in Anatolia / Museum of Anatolian Civilizations—which are designed to offer children experiential engagement with museums and to contribute to processes of cultural transmission. The analysis focuses on how cultural heritage is experienced by the child reader and how it is conveyed through specific modes of verbal and visual expression within the memory sites represented in the narratives. Grounded in Nora's conceptualization of "sites of memory," the study explores, on the one hand, how cultural transmission is constructed through text and images and, on the other, how museum spaces mediate and reshape children's relationship with the past through these two books.

Methodology:

In the study, a descriptive analysis approach was adopted within the qualitative research framework. The aim of this approach is to provide in-depth and detailed insight into the phenomena, events, individuals, or artifacts under examination. Within this context, the narratives presented in the books *Osman Hamdi Bey's Treasure / Istanbul Archeology Museums and A Time Machine in Anatolia / Anatolian Civilizations Museum* authored by by Lider Hepgenç and illustrated by Aysun Altındağ, were examined in detail. Particular attention was given to how the physical characteristics of the museum spaces, their exhibition methods and the presentation of the artifacts contribute to the depiction of cultural transmission and the experience of space. The descriptions were further analyzed through virtual museum resources and interpreted by linking visual and textual representations. In addition, the study explored how the concepts of tangible and intangible cultural heritage are expressed within these spaces. The main reason for selecting this method was to gain a deep understanding and interpretation of the qualitative data – such as texts, descriptions, narratives-contained in the books.

The study aims to present, in a rich and contextual way, how museums function as "memory spaces" and the role they play in transmitting cultural heritage, as conveyed through the language and information in the books.

Findings:

The descriptive analysis of *Osman Hamdi Bey'in Hazinesi / Istanbul Archaeological Museums and Anadolu'da Bir Zaman Makinesi / Museum of Anatolian Civilizations* revealed that both museums can be interpreted as significant "sites of memory" in line with Pierre Nora's (2006) concept of *Lieux de Mémoire*. These museums are not only places where historical artifacts are stored, but also function as active learning environments in which national/cultural identity are constructed, thereby strengthening the bond established with the past.

In the books examined, architecture, exhibition layout and featured works are combined with hidden messages, riddles and activities, presenting a structure that transforms children from passive viewers to active participants. The integration of books with virtual museum tours provides a holistic experience that enhances spatial awareness and museum literacy, especially for children with limited physical access to museums.

However, activity-based and pre-framed narrative risks narrowing children's spontaneous and exploratory experience and reducing cultural heritage to a more one-dimensional historical narrative. Therefore, the development of child-centered and pluralistic fictional approaches is identified as an important area of improvement.

Discussion:

These activity books aim to introduce heritage values to children through hands-on tasks. Their clear language and participatory format make them effective tools for supporting cultural heritage transmission. Because they rely on individual engagement—often guided by an adult—they also align well with educational efforts that seek to foster children's awareness, sensitivity and sense of responsibility toward cultural heritage. At the same time, when activities structure the narrative too rigidly, they may constrain children's spontaneous and exploratory engagement with museums and heritage sites. In some cases, this can encourage the repetition of pre-packaged interpretations and reduce cultural heritage to a linear, one-dimensional historical story. For this reason, strengthening these books may require more flexible and reflective narrative designs—ones that invite children to generate their own questions**,** incorporate alternative viewpoints, and foreground pluralistic cultural narratives. Such an approach would build on the books' existing strengths while expanding their educational potential.

Conclusions:

The language and pedagogical approach of the books examined have the potential to foster children's sense of responsibility for, and commitment to protecting, cultural heritage. As educational resources that also entertain, these books can serve as supportive materials that enhance children's spatial awareness and guide their cognitive and physical orientation during both physical visits and virtual tours of heritage sites.

Further research that foregrounds museum awareness is likely to play an important role in helping children recognize cultural heritage and develop conservation awareness. Another strength of these books is their potential transferability: although designed around museums, their structure can be adapted to other "sites of memory," such as historical places, monuments, and cultural landscapes, thus offering an expandable framework for heritage education. At the same time, such adaptations may introduce risks. If the narrative becomes overly directive, it can narrow children's exploratory engagement and reduce cultural heritage to a single, linear historical story—often idealized around a limited number of symbolic objects. For this reason, flexible and pluralistic designs remain essential: formats that encourage children to generate their own questions and create space for multiple identities, voices, and narratives.